

1839: Den gamle klockar Lönn hade blivit för gammal och nu uppehålls tjänsten av en sjungande kyrkvärd, men denne kunde inte åder-låta, ej heller vaccinera. En annan vikarie måste anskaffas, han hette Per Nyström, och fick bostad vid Torp, då Lönn ännu beboddeklockarbostaden. Den härnäst valde klockaren blev socknens sedermera fast anställda lärare. När klockar Lönn år 1841 avled anställdes Rundin, först som vikarie och sedan som ordinarie. Han blev socknens gode och trogne klockare och lärare i många, många, år. (Ur "Historik vid Husby-Oppunda kommunavslutning 16/12 1951. Sammansatt av Kyrkoherde Erik Broberg. Enl referat i Södermanlands Läns Tidning 17.12 1951) Excerpt. Str/-80

----- 0 -----

Clarinett-Blåsare. Rök nr 40.

Genom min son, bokhandlanden Klas Lönn, har jag blivit uppmanad att skriva och berätta, vad jag visste om gamle klockaren Lönn, Vår s.k. stamfar i Husby-Oppunda.

Det är bäst att börja med att omtala att det är inte mycket som jag kommer ihåg av det som min Far berättade om honom. Mina äldre syskon däremot, vilka minns farfar (kl ockaren Lönn's son) hörde honom berätta om sin far.

Ingen av oss kan erinra sig var eller när vår stamfader var född, men jag förmodar, att han var född i Husby-Oppunda. Alla berättar emellertid, att han erhöll namnet Lönn, då han enrullerades vid Södermanlands Regemente. Min far berättade likaså, att han var fältmusikant vid regementet. Det kan ju tänkas, att musikanterna på hans tid voro utplacerade på olika soldattorp. Jag erinrar mig även att min far berättade, att han hade korprals grad. Så länge han tillhörde Regementet bodde han ^{Rå} och brukade Närlunda soldattorp.

Ja, hur som helst med musiken, det kanske var ett jägarhorn i fält och sedan slåss liksom de andra soldaterna "för kung och fosterland." Att han inte blev skonad, bevisas av samtliga berättare om honom, att "Klockar Lönn han hade en kula i ena axeln." Det hörde jag utom av min far också av de gamla, som mindes honom. Så sent som 1905 samtalande jag med en gammal man, som hette Eriksson, han hade varit torpare vid Veda i yngre dagar. Jag frågade honom: "Farbror kände väl min farfarsfar?" och fick svar med dersamma: "Klockar Lönn, ja, han hade en kula i ena axeln, han, ja honom minns jag väl." Sedan berättade han en hel del om såväl gamle klockarn som andra soldater, och jag hörde på, men jag hade inte en tanke på att anteckna något, och så glömmar man bort det mesta. En annan gammal man, Anders Petter Sten vid Stentorp, berättade om gamla soldater från Husby-Oppunda.

2.
Hur många fälttåg gamle klockare Lönn deltog i veta vi inte, men vid ett tillfälle hade han tillsammans med några andra soldater tillfångatagits och kommit i rysk fångenskap, men efter någon tid tillsammans med 11 andra soldater lyckats rymma ur fångenskapen och taga sig fram genom skogarna i Finland och över Bottniska viken till Sverige. Dåligt utrustade hade emellertid den ena efter den andra dukat under av hunger och köld. Ingen mer än Lönn kom till hemmet, en soldat från Lerbo socken var den sista han hade i sällskap. Då Lönn ville stanna hos honom, hade denne uppmanat Lönn att fortsätta hemåt för att överbringa hälsningar till hans anhöriga i Lerbo. En natt vaknande man i soldattorpet vid Närlunda av att hunden gav skall. Då man öppnade ytterdörren låg Lönn på förstugubron avsvimmad. Det dröjde sedan flera veckor innan han blev återställd. Vid detta tillfälle var hans son (min farfar gårdssnickaren Lönn) endast några år gammal och hade inte något minne av sin far.

Fältnusikanten Lönn fick nog inte stanna hemma längre än tills han blev återställd, kriget var icke slut ännu, men det kan ju tänkas, att han ~~xxxxxxx~~ ratades, om han redan då hade den omnämnda kulan i axeln.

Anledningen till att han sedan blev klockare var väl närmast den att han var musikalisk, Av historien vet man, att det var General von Döbeln, som var upphovsman till att lämpliga f.d. soldater skulle beredas sådana allmänna tjänster efter krigets slut. Kulan i axeln beredde väl honom även vissa besvär vid kroppsarbete, förmodar jag.

Klockare Lönn hade också det förtroendeuppdraget att hämta posten, troligen i Stigtomta. Förmodligen var det väl någon postdiligen som lämnade posten där. Vägen blev väl till slut för lång att gå, varför han dresserade sin hund att utföra brevbärningen. Min far talade om, att hunden hette "Hurdå". Om detta var ett lämpligt namn på en posthund eller om det var den gamle klockarens humor, som var det avgörande vet jag inte. Min far brukade berätta, att klockaren hade mycket roligt när folk frågade vad hunden hette, och han svarade: "Hurdå". De flesta trodde, att han drev med dem och blev förargade, men klockaren, som var hump-rist, bara skrattade och upprepade det försåtliga namnet.

Min far berättade även, att hunden var så väl dresserad, att den icke stannade, när någon lockade på honom. En gammal man talade om för min far, att hunden stannade vid en sophög för att finna något ätbart. Lockade då någon på hunden, så fortsatte han igen med sin väska. Denna hade han fastgjord på ryggen.

Hur många år hunden Hurdå tjänstgjorde som postförare i Husby-Oppunda är dess värre ej bekant, men det tog ett hastigt slut med honom. En vinterdag kom han inte tillbaka. Dagen efter hittades postväskan, sönderbiten och nedblodad, jämte några benknotor efter Hurdå. Vargarna hade till sist tagit honom.

.....

Vilket år gamle klockaren Lönn dog, har jag icke hört men att döma av

Forts Klockaren Lönn:

uppgiften i Husby Varjehanda, att han var klockare med vikarie till 1842, levde han väl änte så många år därefter.

(Ur Husby Varjehanda.Skol-och sockentidning.Utgifven av Husby-Oppunda Kyrkskola. Nummer 37, 38, utgivna i spetember och oktober 1947.

"Strödda anteckningar" av Arvid Lönn.)

Gustaf Arvid Lönn, f. 1885 i Ramsta, Husby-Oppunda. Föräldrar:statkarlen Claes Aug.Lönn och hans hustru Anna Charlotta, f.Wähl, båda från Husby-Oppunda. Arvid yngsta barnet av tio syskon. Flyttade hemifrån 1900 till Ångsågen vid Sparreholm, sedan dräng vid Fågelsund i Bettna socken och vid Ullevi i Nicolai socken. Därpå järnvägsarbetare till hösten 1903, då L.tog värvning vid Göta Livgarde. Slutade där som korpral för att övergå till Stockholmspolisen i januari 1907. Blev kriminalkonstapel 1917, pensionerad 1940. Död i Stockholm 1958. Hustru Elin ~~död~~ född Stahre, död 1962.

----- o -----

Fol.Kyrkrotten.Klockaregården. (Husförhörsl.1841-45.)

Klock. Enkl. Gustaf Lönn. F.1788 14/10 i Husby. Död 1841.

Pehr Fr.Rundin.F.1822 21/5 i Runtuna. Infl från Runtuna 1841

----- o -----

Fol.3.Å-Roten. Husby Säteri. (Husförhörsl.1846-50)

.....
 Statdräng Adolph Lönn F.1803 22/4.uti Husby.Infl från Tärnö 1839.
 Hustru Carolina Hultquist F.1803 27/8 Ibidem. D:o
 Son Johan Fredric f.1830 -17/10 Ibidem Utf1 1846 p.38
 Dotter Cathar.Lovisa f.1834 14/2 Ibidem Död 1846 d.2 Juni
 " Mathilda Carolina f.1836 4/11 Ibidem
 Son Claes August f.1844 7/11 Ibidem
 (Fader till ovanst Gustaf Arvid Lönn)

----- o -----

Fol.189. NATTVARDSUNGDOM 1842. (Husförhörsl.1841-45)

Gustaf Adolf Lönn f.1826 10/9 uti Husby Gård

----- o -----

Fol.190.Torp. Husförhörsl. 1846-1850.

Dräng.Gustaf Adolf Lönn f. 1826 10/9 uti Husby Opp. Infl 1850 från p.17

----- o -----

4

I december 1812 valdes till klockare i Husby socken avskedade regementsmusikanten vid Södermanlands regemente Gustaf Lönn. I trettio år var han socknens klockarfar. Vad han gjorde för sockenbarnens undervisning är okänt. Troligen ingenting. 1768 års uttalande i sockenstämmoprotokollen att barnen borde kunna läsa i bok, tycks ha förblivit blott ett fröomt önskemål. Vid husförhör och nattvardsläsning fick ungdomen ge besked för sin kristendomskunskap. Det var nog.

På sin ålders dar blev klockaren Lönn sjuk och oförmögen att sköta sin tjänst. Därför fick kyrkvärden Erik Olsson i Akalby åtaga sig hans tjänst. Då han avflyttade 1839, måste ny vikarie väljas. Tiden krävde en mera meriterad kraft. En sådan skaffade sig Lönn själv i klockarlärningen Carl Eric Nyström. Han hade på fickan både provinsialläkare Doktor Martins betyg i kännedom om såväl vaccinerings- som åderlåtning och kyrkoherde Rogbergs i Nyköping intyg om genomgången kurs i Lancasterundervisningsmetoden. Det var tydligen en klockare, som meriterat sig för en skolmästarbefattning! Hur länge Nyström stannade i Husby framgår inte av protokollen. Troligen fick han här inte användning av sina kunskaper i dåtidens främsta undervisningssystem. Kanske han inte ens kom hit någon gång.

Men i juli 1841 nämnes för första gången ett namn, som sedermera intimt kom att stå samman med socknens skolhistoria: Pehr Fredric Rundin. Han nämnes nu som vikarierande klockare.

.....

Redan i april 1841 förbereds val av ordinarie klockare efter gamle Lönn, och stämman diskuterade möjligheten att med klockare-sysslan förena en blivande skolmästarbefattning

--- (Ur "En sockenskola växer fram")

Några glimtar ur H.-O:s sockens skolhistoria. Av Arvid Stigmar)

----- o -----

Pastor framställde fråga huruvida Församlingen funne sig belåten med det sätt hvar på Klockare-tjensten bestrides under Klockaren Lönn's fortfarande sjuklighet och yttrade att han ville nöja sig dermed tills vidare för den del så vida Kyrkovärden Eric Olofsson i Akalby ville till Protokollståtaga sig att ansvara för Sångens vidmakthållande så som det förut skett nu en tid. Kyrkovärden föregaf väl åtskilliga hinder, dock nekade han ej att åtaga sig Sångens uppehållande under Gudstjänster och begravingar tills vidare, men åtskillige af Församlingens Ledamöter ansågo att då Klockarens pligt vore, att kunna åderlåta, vaccinera m m, och man nu vore i saknad af biträde i sådant fall, så vore det bäst om man kunde erhålla någon skicklig och uti förenämnde göromål, i i synnerhet,

Forts. Pastor framställte.....

kunnig Vicarius. Som uplyst blef, att 2ne af Klockaren Lönn's Barn, boende inom Församlingen, vore skicklige i åderlåtning och att Lönn sistlidne Sommar genom Klockaren i Råby besörjde vaccination härstädes så fattades nu icke något afhörande beslut, innan man hade någon skicklig Vicarius att föreslå....

Ur sockenstämmoprotokoll 11 November
1838.

----- o -----

E T T S O L D A T T O R P

(Apropå Sigurd Erikssons i Bergåsen i Husby-Öppunda "modellstugor".)

.....

När jag var nere i Husby, för ett par vårar sedan, passade jag på och köpte mig en sådan där stuga. Det var en modell av Närlundastugan. Den var knuttimrad, rödstruken och hade ett rum och kök. Köket hade öppen spis. Två dörrar fanns där. En av dessa var försedd med det obligatoriska katthålet vid den höga tröskeln. Stugan, som finns kvar, undergick för några år sedan en omfattande och välbehövlig reparation. Då slopade man den ena dörren och gjorde en förstuga i stället.

Ja, allt detta som jag nu berättat om, känner väl de flesta till förut. Men för mig var det något av en historisk upplevelse att få se stugan i original, både före och efter reparationen därav. En detalj glömde jag dock nämna. Man rev ned det förfallna tegeltaket och ersatte det med ett ändamålsenligare. Teglet var slaget vid Torp, för det hade dess stämpel. Sådant är även historiskt märkligt-intressant.

Men det märkligaste för mig var dock att få stå vid denna gamla stuga, min släkts urhem, och liksom känna fläkten av historiens vingslag, som någon så träffande har sagt. Ty detta var min farfarsfarfars soldattorp för ett och ett halvt århundrade sedan. Min stamfar var regemenstmusikant vid Kongl. Södermanlands Regimente, blev blesserad i napoleonskrigen. Han kom hem som invalid och blev klockare och skollärare i Husby. De personliga kvalifikationerna därför var nog inte så lysande, misstänker jag, men nöden har ingen lag. Det berättas, att min farfarsfar aldrig kunde riktigt förlrika sig med det militära. Han mindes sin fars skröpliga återkomst från Tysklands slagfält, ja han hade till och med vägrat känna igen honom. När farfar sedan exercerade, visade han en sådan s.k. raskhet, att man ville värva honom. Men det ville inte farfarsfar tillåta. Han fick bli ramstatorpare i stället. Torparens stora barnaskara - jag tror bestämt att de var flera än tio och följaktligen en hel del - var det nog svårt att föda. De fick flytta

6.
hemifrån tidigt, precis som ungarna i fågelboet damp de ned, en efter en. De fick klara sig på egen hand. Och det blev pigor och drängar av dem i begynnelsen, vad annars? Men den yngste av dem hamnade efter diverse äventyr i Göta Livgarde som värvad. Sedan kom han till stockholmspolisen och hamnade rätt snart på dess kriminalavdelning. Han är min far.

Detta var alltså den enkla historien om ett soldattorp, tillika ett stycke släkthistoria i husbymiljö. Egentligen säger den inte så mycket. Den nämner exempelvis just intet om slitet och släpet för brödfödan. Nej, det är sant. Men jag vet, att den som är lyhörd för historiska fakta och aspekter vet även därom, kan skönja något där bakom. Det är inte bara fråga om gångna och oftast anonyma generationers vardagsmöda eller namn i Kyrkböckernas koncisa kolumner....

KLAS LÖNN

(Son till Gustaf Arvid Lönn. KL var bokhandlare i Stockholm. Död.
- Ur Husby Varjehanda. Utgiven av Husby-Öppunda Kyrkskola. Nummer 52. Påsken 1951.)